Відома приповідка говорить: "Коли два скажуть тобі, що ти п’яний, то лягай спати". Два шляхетні польські графи, Бадені і Пінінський, доказали мені дуже досадно, що я не належу на політичну арену. Отже, я поклався на історію літератури, етнографію та інші подібні подушки і "слухаю чмелів", як говориться у нас.

На жаль, і тут доходять до мене дуже дивовижні бриніння. Серед приповідок, казок та придибашок, які доводиться записувати з уст народу, попадаються іноді такі чудернацькі мотиви, що чоловік у голову заходить, не знаючи, що з ними почати. До паризьких Κρυητάδια* трохи мені занадто далеко, то нехай же хоч дещо з них появиться хоч на сторінках вашої часописі. Ось зараз перший уступець. Він має титул: "Галицька історія від початку світу" і виглядає ось як:

На початку була горілка.

Зразу вона була хаотична. Кождий міг її курити, продавати або й пити самолично.

Та потім прийшло до краю венгерське вино. І було дороге. І розділив бог винопийців від горілкопийців і дав тим, першим, власть над другими. І сталося так, що ті, другі, могли лише курити і пити горілку — але курити для інших, а пити за свої кроваві гроші,— а ті, перші, діставали готову горілку і продавали її на свій рахунок, а самі напивалися венгерським вином до скотячої подоби.

Се був другий день і називався пропінація.

То був довгий день. Тоді латинську приказку: "Cujus regio, ejus religio"* перекладено на галицьке: "Чиє село, того й пропінація". Людність поділено на дві верстви: одні, для яких пиття горілки було обов’язковим, і ті звалися хлопи, або бидло, і другі, що в горілці, випиваній хлопами, бачили головне джерело свого добробуту, і ті

називалися шляхтичі, а іноді також герої свободи, спасителі вітчини, мученики національної справи, або загально "нація".

Та ось почало в краї щось метушитися та ворушитися. "Національні святощі" почали топтати ногами, старі палки виривано, різні, віками усвячені, стовпи розхитувано. Защитники старовини тратили позицію за позицією. Нарешті згромадили всю свою силу на остатнім заборолі, а се була пропінація. Тоді її оголошено святою. На жаль, ті, що окружали її німбом святості, забули, сараки, що святим зробити можна лише небіжчика. Аж по невчасі пізнали свій блуд і почали нараджуватися, що його зробити з тим святим заборолом шляхетської нації. Відповідно до преславної національної традиції ухвалено ті святощі продати.

Се був третій день і називався він викуп пропінації.

І ось піднявся один муж, великий у совітах фарисейських, і сказав:

— Не будьмо як дві тисячі Юд Іскаріотських. Не продаваймо своїх національних святощів за тридцять срібняків. Коли вже так мусить бути, то продаймо їх дорожче. Зажадаймо щонайменше два рази стілько міліонів золотих за них!

Уся зібрана рада пристала на се і закричала в захваті:

— Браво! Браво! Нижче шістдесятьох міліонів золотих не попустимо їх ні за що*.

Тоді піднявся другий муж, іще більший у совітах фарисейських, і сказав:

— Не будьмо як дві тисячі Юд Іскаріотських! Не продаваймо своїх національних святощів in natura!* Коли вже так мусить бути, то продаймо їх, in effigie*, в теорії, так, щоб титулярно вони були продані, відчужені і як мертві похоронені, але направду щоб були живі й здорові,

і лишилися в наших руках, і жили собі ще довгі літа нам на радість і послугу.

Буря оплесків зірвалася серед зібраних на раді. Коли затихла, запищав один голосок з виразом заклопотання:

— Ба, але як се зробити?

— Зовсім попросту,— промовив владно другий бесідник. — Продаємо лише голе, теоретичне право на курення і продавання горівки. Гуральні і коршми лишаються, як і досі, нашою власністю. А хто потім захоче робити нам конкуренцію, нехай попробує, коли його свербить шкіра.

— Браво! Браво! — закричав однодушно увесь совіт фарисейський.

Та ось піднявся ще третій муж, найбільший у совітах нечестивих, і сказав:

— По тім, що сказали мої шановні передбесідники, що вони пропонували і з чим ми з радою душею згодилися, почуваю я, почуваємо ми всі себе чистими від закиду Іскаріотства. Се чуття дуже високе і приємне і дає нам змогу держати голову високо догори. Розкошуймося тим чуттям і сміло глядімо в очі всій Європі! Сеї приємності не відбере нам ніхто. Але час нам від приємності перейти до інтересу. Те, що мій шановний передбесідник натякнув на можність посторонньої конкуренції з нами в пропінаційнім фаху, може не одного з нас проняти деяким побоюванням, а навіть нагнати йому порядного страху. Ні, так воно не сміє бути! Продавати наші святощі так, щоб потім перший-ліпший по своїй уподобі міг доторкатися до них та поратися з ними,— ні! Коли вже мусимо продати їх, то продаймо їх самим собі! Так, щоб ми вправді дістали гроші, але зате не лише полишили собі всі реаліа, але надто ще й право вживання задержали виключно в своїх руках. Аж такий викуп буде вповні відповідати нашим традиціям, нашим усвяченим інтересам і нашому почуттю справедливості.

Величезна буря оплесків зірвалася в совіті нечестивих. Бесідника обносили на руках по залі. Коли знов поставили його на власні його ноги, запищав удруге той сам голосок із виразом заклопотання і мовив:

— Ба, але як се зробити?

— Дуже просто! — промовив владно третій бесідник. — Продаємо своє пропінаційне право цілому краєві.

— Так, але... — посмів ще раз запискотіти наївно заклопотаний опозиційний голосок.

— Ніякого "але"! Край купує і платить, а заряд обіймає хто? Очевидно, репрезентація краю. А репрезентація, одинока, дідична, природна репрезентація краю, хто?

— Ми! Ми! — заревло одноголосно з усього совіту нечестивих.

— Розуміється,— кінчив третій бесідник. — Пропінація в новій формі лишиться такою, як була здавен-давна, лише що буде тепер не приватна власність, а крайова. Ми дістанемо гроші, задержимо гуральні і коршми і задержимо нарешті й адміністрацію того нового крайового маєтку в своїх руках. Можемо виарендовувати його між собою, можемо нікого нелюбого нам не допускати до аренди, а нарешті можемо гроші, що плистимуть із арендових оплат...

Буря оплесків і окриків закрила, заглушила остатні слова могутнього бесідника. Всі внески принято і виконано якнайточніше.

А на четвертий день у Галичині ще й досі не світає.

———————————

*Під титулом "Κροπτάδια" виходить у Парижі, у книгаря Вельтера, збірка сороміцьких оповідань та переказів усіх народів, в тім числі опубліковано вже дещо й українських.

* Чия влада, того й віра (лат.).— Ред.

* На правду виторгувано більше, бо звиш 66 мільйонів.

* Натурою (лат.). — Ред.

* Копією (лат.).— Ред.

==========

Вперше надруковано німецькою мовою у тижневику "Die Zeit", 1901, 13 квітня, № 341, с. 17—18, під назвою "Die galizische Schöpfungsgeschichte. Ein politische Märchen aus Galizien" ("Із галицької "Книги битія". Політична казка з Галичини"). Того ж року в доопрацьованому автором вигляді надруковано українською мовою в газеті "Громадський голос", 9 травня, під заголовком "Галицька історія про сотворення світу". Під назвою "Із галицької "Книги битія" надруковано в кн.: Франко І. "Місія. Чума. Казки і сатири". Львів, 1906, с. 172—176.

Написано 1901 р.

Між німецьким і українським текстами є відмінності. Так, після слів: "дві тисячі Юд" у німецькому тексті не було "Іскаріотських"; словам: "в совіті нечестивих" у німецькому тексті відповідало "in der Ratsversammlung", а реченню: "А репрезентація, одинока, дідична, природна репрезентація краю, хто?" — "Wer ist aber die Landesrepräsentation?" У реченні: "Розкошуймо тим чуттям і сміло глядімо в очі в сій Європі" друга половина наявна лише в українському тексті.

Подається за збіркою "Місія. Чума. Казки і сатири".